چه موانعی بر سر راه زنان برای رسیدن به قدرت وجود دارد؟

20 مهر 1401

میزان حضور زنان در مناصب قدرت و مدیریت کلان کشور در یک مطالعه توسط پژوهشکده مطالعات اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی مورد بررسی قرار گرفت.

مشارکت سیاسی زنان و واگذاری مسئولیت در حوزه مدیریت و ریاست اعم از ریاست‌جمهوری و یا مسئولیت‌هایی که قدرت اعمال نفوذ و اثربخشی حضور آنان را معنادار می‌کند، از گذشته بحث محافل سیاسی، دینی و مطالبه زنان قدرتمند و توانمند بوده است. با این وجود، بررسی‌ها حاکی از این است که زنان در جمهوری اسلامی ایران علی‌رغم همه تلاش‌های خود موفق به حضور در مناصب قدرت و مدیریت کلان کشور نشده‌اند.

دکتر اشرف بروجردی؛ استادیار پژوهشکده مطالعات اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با انجام یک مطالعه به این سوالات پاسخ داد که آیا تقابل با حضور زنان در مناصب قدرت، معلول تفکر و اندیشه تصمیم‌گیران است یا مبانی دینی و قانونی تولیدکننده اندیشه مقاومت در برابر این تصدی است؟ همچنین موانع حقوقی برای رسیدن زنان به قدرت در مبانی قانونی جمهوری اسلامی نیز مورد بررسی قرار گرفت.

در این مطالعه با روش مطالعه میدانی، تجربه‌زیسته و منابع کتابخانه‌ای تدوین شده، عوامل تسهیل‌کننده حضور زنان در مناصب قدرت، مشارکت سیاسی زنان در نگاه دین باوران و مدیران جمهوری اسلامی، مبانی دینی و فقهی مشارکت سیاسی زنان نخبه در باور دینداران، علل عدم مشارکت زنان در قدرت و سیاست و ملزومات دست‌یابی به مناصب قدرت و حاکمیت برای زنان، مورد بررسی قرار گرفته است.

زنان چگونه می‌توانند به جایگاه واقعی خود نزدیک شوند؟

در این پژوهش عنوان شده که برای حضور زنان در عرصه قدرت و تصمیم‌گیری راه‌هایی موردنیاز است که با طی کردن آن‌ها زنان می‌توانند به جایگاه واقعی خود در جامعه نزدیک شوند. از جمله راه‌های مطرح‌شده در این تحقیق می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

– شناسایی رفتار دولت و دیدگاه‌ها و نظرات سیاسیون در خصوص مسائل عمومی جامعه و مواضع آن‌ها به منظور پذیرش یا رد یا نقد تصمیمات متخذه از سوی هیئت حاکمه؛

– اعلام مواضع مستقیم در خصوص مسائلی که به وضعیت جامعه مرتبط می‌شود؛

– ایجاد ظرفیت لازم توسط نهادها و مدیران ارشد برای پذیرش مسئولیت نمایندگی زنان در سطح ملی (پارلمان) و در سطح محلی (شوراها) و ایفای نقش در حوزه‌های انتخابیه؛

– تاسیس حزب و گروه سیاسی بر اساس قوانین موجود و هدایت و سرپرستی آن با مشارکت دیگر همفکران و ...

در این مطالعه به نظرات امام خمینی(ره)؛ بنیانگذار جمهوری اسلامی در مورد جایگاه زنان در ساختار حکومت اسلامی و قدرت سیاسی پرداخته شده است و عنوان شده که دیدگاه امام خمینی(ره) در این جمله مشهور خلاصه می‌شود که «زنان باید در تعیین مسیر جامعه مشارکت لازم را داشته باشند. سهم زنان در این انقلاب اگر بیشتر از مردان نباشد؛ کم‌تر از آنان نیست». بنابر این حوزه مشارکت سیاسی زنان قرار گرفتن در تصمیم‌گیری‌های کلان است که به سرنوشت کل جامعه مربوط می‌شود و به تعبیری قرار گرفتن در راس هرم جامعه است. یعنی مشارکت نخبگی اما این دیدگاه‌ها که از سوی بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران طرح شده بود، عملیاتی نشد و مناسب حکومتی به سلیقه مدیران آن از حضور زنان خالی ماند.

سهم بسیار اندک زنان در پست‌های مدیریتی

بر اساس بررسی‌های انجام‌شده در این پژوهش درصد زنان مدیر در سه سال ۹۶ تا ۹۸، به شرح زیر است:

جدول ۱. مقایسهٔ درصد زنان مدیر در سال‌های ۹۶ و ۹۷ و ۹۸

مأخذ: معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری

	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
مدیران عالی	۲/۵	۳/۹	۵/۵
مدیران میانی	۶/۹	۸/۱	۹/۳
مدیران پایه	۱۶/۹	۲۰/۶	۲۳

جدول ۲. تعداد شاغلین در پست‌های مدیریت و سرپرستی دستگاه‌های دولتی به تفکیک عنوان پست، مدرک تحصیلی و جنس در سال ۱۳۸۰

مأخذ: معاونت امور انفورماتیک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

عنوان پست و جنس		کمتر از دیپلم	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس	دکتری	جمع کل
معاون دستگاه	زن	0	0	0	10	6	15	31
	مرد	1	40	20	525	451	459	1496
مدیرکل و عناوین مشابه	زن	0	1	1	20	16	25	63
	مرد	12	124	122	1706	1077	510	3551
مدیر و عناوین مشابه	زن	1	14	12	196	114	110	447
	مرد	33	444	358	2916	1332	995	6078
معاون مدیرکل و عناوین مشابه	زن	0	8	3	97	55	24	187
	مرد	31	424	319	2516	723	600	4613
معاون مدیر و عناوین مشابه	زن	1	48	9	96	39	27	220
	مرد	193	2632	512	1677	423	376	5813
رئیس گروه یا اداره و عناوین مشابه	زن	48	1036	109	1084	341	299	2917
	مرد	1620	12461	4275	11460	1976	2921	34713
معاون گروه یا اداره و عناوین مشابه	زن	44	615	67	398	44	27	1195
	مرد	744	5646	1335	3259	464	271	11719
جمع	زن	94	1722	200	1904	613	527	5060
	مرد	2634	21771	6941	24059	6446	6132	67983

این آمار نشان می‌دهد که سهم زنان در مقابل مردان بسیار اندک است؛ به طوری که در مقابل ۶۷ هزار و ۹۸۳ مدیر مرد (۹۳.۷ درصد)، تنها ۵ هزار و ۶۰ مدیر زن حضور داشتند (۶.۳ درصد).

برخی قوانین که حضور زنان در عرصه مدیریت را کم‌رنگ می‌کند

در این مطالعه به مبانی دینی و فقهی مشارکت سیاسی زنان نخبه در باور دینداران پرداخته شده و عنوان شده است که «در خصوص نظر مدیران ارشد نظام اگرچه در اقوال آن‌ها نفیاً و اثباتاً نکته‌ای در مورد مشارکت زنان مطرح نشده؛ اما با پیشنهاد بعضی، قوانینی که از سوی قوه مجریه به مجلس شورای اسلامی ارائه شده است، عملاً امکان طی مدارج مدیریتی برای زنان به وجود نخواهد آمد. از جمله کار نیمه‌وقت زنان، اجباری کردن ساعت حضور آنان در ادارات که نباید بیش از ساعت مقرر باشد، دورکاری و ... . این قوانین بالقوه نقش حضور زنان را در عرصه مدیریت در جمهوری اسلامی ایران کم‌رنگ و به تدریج منتفی می‌کند.

همچنین در این تحقیق به علل عدم مشارکت زنان در قدرت و سیاست پرداخته شده است و عواملی مانند فقدان انگیزه مشارکتی، تعارض حضور اجتماعی و حضور در خانواده، نادیده‌گرفته شدن حضور زنان در احزاب، پرهزینه بودن و کم‌بهره‌بودن حضور زنان در قدرت و نبود فرصت مناسب برای تصدی مسئولیت‌ها از جمله علل این عدم مشارکت هستند.

نویسنده این مقاله در این مطالعه به ملزومات دستیابی به مناصب قدرت و حاکمیت برای زنان پرداخته است و عنوان کرده که افزایش آگاهی و اطلاعات لازم، پذیرش مسئولیت‌های حزبی و تشکیلاتی و نیز مسئولیت‌های اداری در سطح مدیریت، برخورداری از توانایی مالی و اقتصادی، توسعه ارتباطات می‌تواند به زنان در دستیابی مناصب قدرت کمک کند.

پژوهشگر این مطالعه در جمع‌بندی نتایج می‌گوید که برای بهبود شرایط سیاسی زنان در جمهوری اسلامی، به منظور حضور در عرصه‌های تصمیم‌گیری نیازمند اصلاح شرایط موجود اعم از اصلاح نگرش و فهم مطابق با نیازهای روز و اصلاح قوانین و بهینه‌سازی شرایط حضور زنان هستیم. در این زمینه می‌توان به منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در جمهوری اسلامی ایران مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی به تاریخ ۱۳۸۳/۰۶/۳۱ اشاره کرد.

یافته‌های این مطالعه به صورت مقاله علمی با عنوان «درآمدی بر جایگاه زنان در مناصب قدرت (مطالعه موردی زنان در جمهوری اسلامی ایران» **در پژوهش‌نامه زنان**، منتشر شده و انجام این تحقیق را اشرف بروجردی؛ استادیار پژوهشکده مطالعات اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و رییس سابق سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، به عهده داشته است.

* **گزارش: ایسنا**